

Erhvervene i Grønland

af Jens Fynbo

I en tid, hvor der må planlægges beskæftigelse af det store kontingent af grønlandsk ungdom, der forlader skolerne og skal finde plads i livet, er det nok af væsentlig betydning at se på de senere års udvikling indenfor det grønlandske produktionserhverv.

Siden der i 1959 blev vedtaget en lov om udbygning af behandlingskapaciteten for fiskeprodukter, er der på den tekniske side sket betydelige fremskridt i Grønland, men samtidig må det erkendes, at fremskaffelsen af råvarer i det planlagte omfang har vist sig vanskeligere, end forudsigelserne dengang gik ud på.

I det følgende skal jeg prøve på at give et billede af udviklingen indenfor fiskerierhvervet, der hovedsagelig vedrører torske- og rejeproduktionen, fangererhvervet, hvor sælfangsten er det dominerende, samt fårehold.

Erhvervsstrukturen i Grønland er på grund af klimatiske forhold og råvareforudsætninger meget afvekslende fra det ene område til det andet. Ved planlægningen af udbygningen af fiskerierhvervet er Grønland derfor opdelt i 3 hovedområder, der omfatter:

Sydgrønland med byerne Nanortalik, Julianehåb og Narssaq.

Åbentvandsområdet med byerne Frederikshåb, Godthåb, Sukkertoppen og Holsteinsborg.

Diskobugten med byerne Egedesminde, Christianshåb, Jakobshavn og Godhavn.

Grundlaget for udviklingen af fiskerierhvervet i Grønland og de målsætninger, der er tilsigtet opfyldt, er følgende:

Som nævnt blev der i 1959 vedtaget en lov om hurtig udbygning af industrikapaciteten i Grønland. Der skete imidlertid ikke en tilsvarende udvidelse af den havgående fiskerflåde, hvilket gik stærkt ud over rentabiliteten og beskæftigelsen.

Grønlandsudvalget af 1960 anbefalede derfor, at der for at sikre råvaretilførslerne til industrianlæggene primært af hensyn til beskæftigelse af den grønlandske befolkning på helårsbasis skete en udbygning af den grønlandske fiskerflåde med større lineskibe og trawlere til havgående fiskeri.

Om udviklingen i de enkelte områder kan der i korthed siges følgende:

I *Sydgrønland* er udviklingen af fi-

skerierhvervet ikke begunstiget af de samme muligheder som i åbentvandsområdet. Der er derfor i den foretagne udbygning af fiskerierhvervet kun sket en begrænset udbygning her.

Dette skyldes især usikkerhed vedrørende mulighederne for fiskeri og vanskelighederne ved at vurdere omfanget af de hindringer, som storisen kan skabe for stabilt fiskeri.

Hvis det skulle vise sig muligt at skabe et stabilt fiskeri i Sydgrønland, ville der opstå problemer med hensyn til den geografisk rigtige placering af en sådan virksomhed. Man må her erindre sig, at der i Narssaq i 1950 blev etableret et større anlæg til lammeslagteri og konserverindustri med lam og rejer som råvaregrundlag. Produktion af lammekonserver ophørte i 1957, og i 1959/60 blev fabrikken udvidet med en afdeling for filettering af torsk.

For lammeslagteriets vedkommende er der kun tale om udnyttelse af kapaciteten i en kort periode af året.

Torske- og rejefiskeriet i Sydgrønland har svigtet, og resultatet er derfor, at man ved planlægning af industrierhvervet i Sydgrønland står med en uudnyttet produktionskapacitet i Narssaq. Man gik derfor i sin tid ind for, at der ikke var noget presserende behov for yderligere produktionskapacitet, men at man i første omgang kunne transportere fisk fra syddistriktet til Narssaq, inden man foretog yderligere investering i produktionsanlæg i denne del af Grønland.

I 1972/73 blev der for at afbøde virkningerne af såvel økonomisk som beskæftigelsesmæssig art – der er en følge af det svigtende torskefiskeri, stærk ned-

gang i rejefiskeriet og svingende lammeslagtninger – installeret udstyr til produktion af Grønlandsruller, hvor hovedbestanddelen er torsk. Dette har betydet, at der er fast beskæftigelse af 50–80 mand ved fabrikken i Narssaq. Denne produktion finder kun sted udenfor lammeslagtesæsonen.

I 1960 blev der etableret en rejefabrik i Sydprøven med en kapacitet på 2–4.000 kg pr. døgn og med kapacitet til indfrysning af hel fisk (laks). Også hertil har rejetilførslerne senere svigtet, således at man også her står med en uudnyttet kapacitet.

Angående udnyttelse af denne produktionskapacitet kan der nu spores en vis optimisme, idet Grønlands Fiskeriundersøgelser i 1972 og 1973 har konstateret nye rejefelter, beliggende i en rimelig afstand fra Sydprøven, og man håber nu, at disse nye felter vil blive søgt udnyttet af de lokale fiskere.

I tilknytning til problemerne omkring rejefiskeriet i Sydgrønland kan jeg tilføje, at et af Ministeriet for Grønland nedsat udvalg netop har indstillet, at der udover midler til anskaffelse af rejetrawlere til rejefiskeri i åbentvandsområdet bør bevilges midler til anskaffelse af en rejetrawler til rejefiskeri i Sydgrønland med henblik på at sikre den størst mulige beskæftigelse af den grønlandske befolkning og dermed bøde på følgerne af det svigtende torskefiskeri.

Åbentvandsområdet.

For at opfylde målsætningen om beskæftigelse af den grønlandske befolkning blev der i 1965 udarbejdet planer for udbygning af fiskerierhvervet i

Rejekuttere i Christianshåb.

Fot.: Rolf Müller (1973).

åbentvandsområdet. Som et resultat heraf er der idag fiskeindustrianlæg med tilhørende kaj- og servicefaciliteter i de fire forannævnte åbentvandsbyer. D. v. s. byer, hvor de klimatiske forhold tillader sejlads i alle årets måneder.

Produktionskapaciteten er tilrettelagt til også at kunne klare indhandling og oparbejdning af fiskefangster (primært torsk) fra store fartøjer, såsom trawlere på godt 700 BRT.

Når udbygningen af fiskeindustrianlægget i Holsteinsborg er afsluttet i

1975, svarer produktionskapaciteten stort set til behandling af fangster fra to trawlere pr. anlæg, baseret på en årlig fangstmængde på 3.000 tons pr. trawler, ligesom der er produktionsmæssig dækning for indhandling og oparbejdning af fangster fra den lokale fiskerflåde, der findes i de respektive byer. Der er ved planlægning af de respektive produktionsanlæg taget højde for, at anlæggene kan udvides i takt med det behov, som måtte opstå ved øget indsats fra de grønlandske fiskere.

Den vigtigste forudsætning for fuld udnyttelse af disse fiskeindustrianlæg og dermed beskæftigelse for tæt ved 1.000 personer, som planlægningen forudsatte ville søge beskæftigelse indenfor fiskeindustrien i de nævnte byer, er tilvejebringelse af de nødvendige råvarer i et tempo, der muliggør helårsbeskæftigelse.

For at nå dette mål er der i overensstemmelse med G-60-betænkningen indsat trawlere til forsyning af de respektive fiskeindustrianlæg. Der er i perioden 1969–1973 bygget og indsat i fiskeriet ialt 7 trawlere, fordelt med 2 i hver af byerne Frederikshåb, Godthåb og Sukkertoppen og 1 ved Holsteinsborg.

Forventningerne til trawlernes årlige fangstresultater har som følge af manglende erfaringsmateriale været genstand for indgående overvejelser og diskussioner. Der har således bl. a. på baggrund af viden om udenlandske trawleres fangstresultater på bankerne ved Grønland i første halvdel af 1960-erne været regnet med årlige gennemsnitsfangster varierende fra 5.000 tons til 2.750 tons pr. trawler.

Hvordan er det så gået?

I slutningen af 1960-erne skete der en komplet ændring i torskefiskeriet på bankerne ved Grønland. Ændringen – d. v. s. nedgangen i råvaremængden – var en følge af ugunstige klimatiske forhold, der betød en svigtende rekruttering af torsk.

Det internationale torskefiskeri på bankerne ved Grønland gik således fra årlige fangster først i 1960-erne på godt 400.000 tons ned til i 1973 kun at andrage knap 100.000 tons. Det for-

ringede råvaregrundlag har selvsagt også påvirket fangstresultaterne for de 7 trawlere, der er indsat i det grønlandske fiskeri.

Tager man de indkøringsvanskeligheder af forskellig art, der naturligt følger med indsættelse af trawlere i det grønlandske fiskeri i betragtning, må det siges, at trawlerfangsterne i de første år, d. v. s. til og med 1972, har ligget på et acceptabelt niveau. Årsfangsten har således for en gennemsnitstrawler, der var i drift 12 måneder af året i 1970, 1971 og 1972, ligget på ca. 3.000 tons, hvorefter fangstandelen af torsk har udgjort 90–95 %. I 1973 skete der en reduktion i trawlerens fangstresultater på ca. 13 %, svarende til et fald på ca. 400 tons pr. trawler. Samtidig faldt torskeandelen heraf til lidt under 70 % af den totale fangst.

Denne nedgang i fangstmængden pr. trawler sammenholdt med, at der fra fiskeribiologernes side er givet udtryk for, at torskefiskeriet ikke indenfor de nærmeste 4–5 år kan påregnes at blive forbedret, og at torskebestandens tilbagegang måske vil fortsætte, har medført en pessimistisk vurdering af udsigterne for 1974. I 1974 regnes der således kun med en fangstmængde pr. trawler på ca. 2.300 tons.

De reducerede fangstmængder sammenholdt med den stærke stigning i omkostningerne har naturligvis medført en betydelig højere kostpris for den landede fisk, og de betyder også en stærk forringelse af hele erhvervets økonomi.

Salgspriserne på de færdige produkter viste imidlertid indtil 1973 at kunne holde trit med de stigende omkostninger,

og indtil da fremkom der et rimeligt beløb pr. kg solgt færdigvare til dækning af trawlerne og fabrikkernes faste omkostninger.

Situationen for torskefiskeriet og andre fiskearter tegner sig imidlertid endnu mørkere fra 1974, fordi der ved indgangen til dette år skete et betydeligt fald i prisen på de færdige produkter.

Der er imidlertid fra fiskeribiologernes side givet udtryk for, at der i åbentvandsområdet findes rejerressourcer i et sådant omfang, at man må formode, at udnyttelsen af disse vil kunne blive en vigtig afløser for torskefiskeriet ved Grønland, og derfor har man taget hele spørgsmålet om åbentvandsområdets fiskeristruktur op til ny vurdering.

Selvom man idag må erkende, at trawlerne fangstmængder ikke har levet helt op til forventningerne, må man dog ikke underkende trawlerne betydning for driften af de etablerede anlæg og for beskæftigelsen. Uden råvarerne fra trawlerne ville der idag ikke have været noget rimeligt grundlag for at oprettholde beskæftigelsen i disse anlæg.

Trawlerne er som nævnt indsat succesivt fra 1969 til og med 1973 (1/1969, 2/1971, 1/1972 og 3/1973), og betydningen af fiskeriet med disse fartøjer kan bedst belyses ved at redegøre for trawlerne andele i det samlede grønlandske torskefiskeri i samme periode.

	1969	1970	1971	1972	1973
Torsk (mhui) excl. Færingehavn:					
Hele Grønland (1000 t)	17,2	16,0	14,4	17,5	14,9
Heraf trawlere (1000 t)	1,6	3,5	4,8	7,2	8,7
Heraf trawlere i %	9,3	21,9	33,3	41,1	58,3

Trawlerfiskeriets bidrag til dækning af landanlæggenes faste omkostninger viser følgende tal:

	I 1000 kr.				
	1969	1960	1971	1972	1973
÷ 810	657	1884	2298	888	

Faldet fra 1972 til 1973 skyldes, at de faste omkostninger pr. kg fangst er steget betydeligt som følge af den reducerede fangst pr. trawler.

Om de beskæftigelsesmæssige resultater af fiskeriets udbygning kan det oplyses, at der i 1973 på årsbasis var be-

skæftiget ca. 900 personer ved landanlæggene, hvortil kommer 22 personer på hver trawler, og heraf mindst 15 personer på hver trawler hjemmehørende i Grønland.

I forbindelse med en ny vurdering har man været inde på tre alternative muligheder, *for det første* en yderligere udbygning af trawlerflåden, *for det andet* udvidelse af produktion af videreforædlede produkter og *for det tredje* etablering af en kutterflåde til havgående rejefiskeri.

Man har foretaget en bedømmelse af,

hvor mange personer der i de kommende år kan forventes at ville søge beskæftigelse indenfor produktionsvirksomheden ved Grønland. Man er – på basis af erfaringsmateriale – kommet til det resultat, at der i de 4 byer ialt må regnes med, at der yderligere skal beskæftiges ca. 350 personer ved produktionsvirksomhed.

Man har skønnet, at hvis beskæftigelse af yderligere 350 personer ved byerne i åbentvandsområdet skal realiseres ved udbygning af trawlerflåden, vil det kræve en udvidelse af denne med 6-7 trawlere til en samlet investering på mellem 120 og 140 mill. kr.

En sådan løsning er således forbundet med betydelige investeringsomkostninger, og da der samtidig er givet udtryk for en pessimistisk vurdering af mulighederne for torskefangster ved Grønland, har man ikke kunnet anbefale denne fremgangsmåde.

Vedrørende forslag to om udvidelse af produktionen af videreforædlede produkter til løsning af det beskæftigelsesmæssige behov afventer man erfaringer med den allerede iværksatte produktion af Grønlandsruller i Narssaq og Frederikshåb. Et væsentligt problem i forbindelse med at producere nye færdigvarer er, at der skal oparbejdes et marked for disse, og det vil altid være uhyre vanskeligt for ikke at sige umuligt på forhånd at bedømme afsætningsmulighederne for nye varer. Selvom man i første omgang opnår en salgskontrakt, så ligger problemet ofte i usikkerheden om, hvorvidt publikum accepterer (køber) den nye vare. Såfremt varen ikke sælges, når den kommer ud i detailledet, så vil kun det

første salg finde sted. Mange firmaer har oplevet et engangssalg, men det kan ikke være formålet for en planlægning af stabil beskæftigelse.

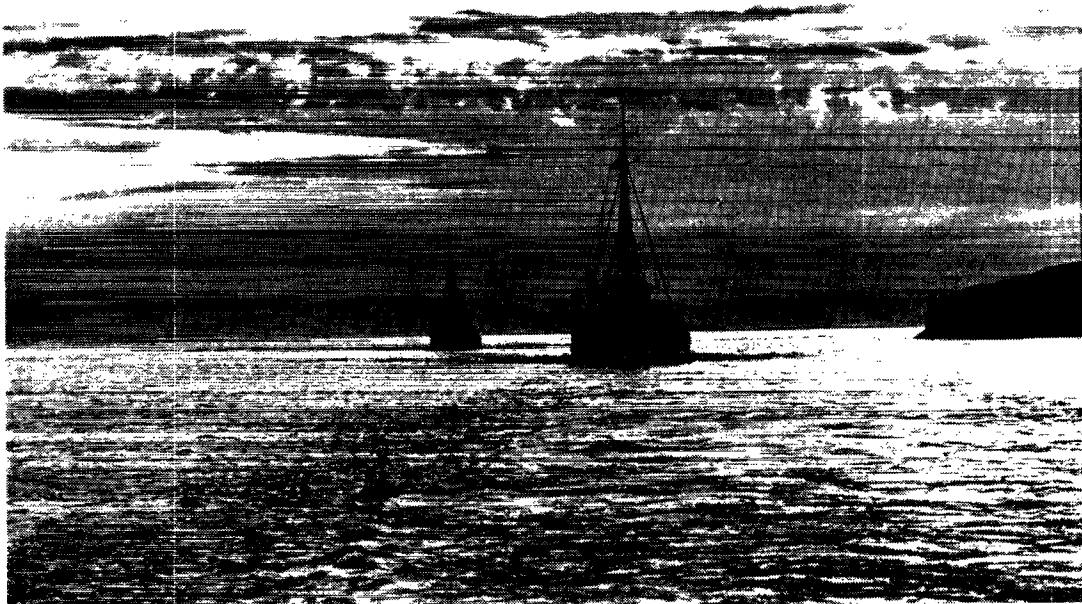
Den udvej, som man navnlig satser på i åbentvandsområdet, er, at der til løsning af det beskæftigelsesmæssige behov skal investeres i fartøjer og landanlæg til udnyttelse af udenskærs rejefelter i åbentvandsområdet som et alternativ til torskefiskeriet, og det anbefales, at der anskaffes 6-12 rejekuttere i størrelsesordenen 70-110 fod.

En sådan omstilling af produktionsvirksomheden i åbentvandsområdet vil betyde, at der i årene fra 1975 til 1979 skal investeres ca. 27 mill. kr. i fartøjer, ca. 9 mill. kr. til ombygning af landanlæggene og ca. 3 mill. kr. til nyt produktionsudstyr.

Diskobugten.

Erhvervsstrukturen i Diskobugten er begunstiget af de store rejefelter, som findes i umiddelbar nærhed af byerne Christianshåb og Jakobshavn. Det første egentlige rejebehandlingsanlæg blev etableret i Christianshåb i 1960. Dette anlæg og den disponible arbejdskraft, der i et vist omfang bestod af tilførsel af arbejdskraft fra andre byer i Grønland, muliggjorde, at kuttere, som var egnede til rejefiskeri og selvom de var hjemmehørende udenfor Diskobugtområdet, i et vist omfang også kunne deltage i rejefiskeri i sæsonen, d. v. s. i perioden fra slutningen af maj til primo/medio november.

Der fandtes imidlertid fordelt over hele Grønland en kutterflåde med en fangstkapacitet, som var langt større

Rejekuttere ud for Christianshåb.

Fot.: Rolf Müller (1973).

end produktionskapaciteten og den disponible arbejdskraft, og som følge af de gode indtjeningsmuligheder ved rejefiskeri var interessen for at deltage i dette fiskeri meget stor. Det viste sig desværre hurtigt nødvendigt at foretage en begrænsning af tilgangen af kuttere fra områder udenfor Diskobugten.

Da råvaregrundlaget i Diskobugten ifølge fiskeribiologerne gav mulighed for en langt større beskatning, var begrænsningen i det antal kuttere, som kunne opnå tilladelse til dette fiskeri, selvsagt en uholdbar situation, og i overensstemmelsen med målsætningen om beskæftigelse af den grønlandske befolk-

ning i takt med befolkningsudviklingen, blev der i 1965 planlagt en udbygning af rejeindustrikapaciteten i Diskobugten, som samtidig tog sigte på, at den overvejende del af den eksisterende kutterflåde kunne deltage i rejefiskeri i Diskobugtområdet og drive dette fiskeri uden rationering.

I Christianshåb og Jakobshavn er der idag etableret produktionsvirksomheder med en kapacitet på ca. 30 tons rå rejer pr. døgn i hver af de to byer.

I Christianshåb baserer produktionen sig på fremstilling af hermetikrejer, medens produktionen i Jakobshavn er baseret på fremstilling af frosne færdig-

varer. Den samlede døgnkapacitet (60 tons rå rejer) giver mulighed for indhandling af rejefangster fra ca. 80 kuttere.

Udover de nævnte anlæg, som drives i statens regi, d. v. s. af KGH, findes der endvidere i Jakobshavn et privat etableret fabriksanlæg til produktion af frosne rejeprodukter.

Samtidig med denne udbygning af rejindustrianlæggene i Christianshåb og Jakobshavn er der – dels som følge af, at der i åbentvandsområdet er påvist nye rejefelter, som danner grundlag for alternativt fiskeri til torskefiskeriet og dels som følge af det gode laksefiskeri, der har været aktuelt i de senere år – sket en vis afmatning i interessen for kuttere udenfor Diskobugten til at deltage i rejefiskeri i Diskobugten i rejesæsonen.

I de senere år er der imidlertid sket en forøgelse af antallet af rejekuttere i Diskobugten, som har betydet, at der idag i højsæsonen stort set er harmoni mellem fiskerflådens fiskekapacitet og landanlæggenes produktionskapacitet. Den stedfundne udbygning har således siden ibrugtagning af den nye rejefabrik i Jakobshavn i 1968 betydet, at rejehandlingen er steget fra ca. 4.000 tons i 1968 til godt 6.000 tons i 1973 svarende til en stigning på ca. 50 %.

Beskæftigelsesmæssigt har dette betydet, at medens der i 1968 blev brugt 460.000 mandskabstimer, var forbruget i 1973 ca. 600.000. Ved vurderingen af disse tal må man iøvrigt være opmærksom på den rationalisering af produktionsgangen, der samtidig har fundet sted, og nedgangen i produktion af hellefisk. Hellefiskeri og produktion var som

bekendt Jakobshavns hovederhverv gennem mange år.

Fangererhvervet.

I indledningen er også nævnt fangererhvervet, og det må straks slås fast, at dette erhverv stadig eksisterer i bedste velgående i Grønland.

Det er en udbredt misforståelse, at sælfangsten er på retur i Grønland. Sandheden er, at sælfangsten ikke mere er det eneste større erhverv, hvorfor dens betydning ikke er den samme som før, og sælfangsten er ikke blevet industrialiseret. Der indhandles 45.000–50.000 sælskind til KGH om året, og disse skind sælges på auktion til en gennemsnitspris på kr. 175,-, d. v. s. at skindene fra sælfangst tilfører det grønlandske samfund knap 8 mill. kr. om året.

Når vi taler om fangererhverv, bør isbjørnejagt også nævnes. Egentlig isbjørnejagt drives dog kun i Thuledistriktet, hvor bjørnejægerne hvert forår er på jagt i flere måneder. I Angmagssalik og Scoresbysund er isbjørnejagten mere tilfældig. Isbjørne er som bekendt fra forår til efterår på vandring i østkystens drivis eller nordpå langs land. I Nordøstgrønland har isbjørnene et vigtigt yngleområde, og der er moderbjørne med unger fredede. Der har i de senere år været indhandlet ca. 80–90 isbjørneskind til KGH om året. Skindene er solgt på auktion og har indbragt ca. ½ mill. kr. om året til fangerne.

Der fanges også ræve i Grønland – omkring 2.000 om året. Skindene heraf er også solgt på auktion og har betydet en indtægt til fangerne på ca. kr. 300.000 om året.

Fangere fra Kraulshavn trækker en harpuneret narhval op på iskanten.

Fot.: Keld Hansen (1963).

Fåreavl.

Som erhverv er fåreavl i Grønland af nyere dato. I året 1915 blev der etableret en fåreavlsstation i Julianehåb. Der har dog været får i Grønland tidligere, idet Nordboerne holdt får som husdyr.

I 1915 blev der fra Island indført 175 får og 4 væddere til Grønland. Begrundelsen dengang var den samme, som der arbejdes på idag, nemlig at søge at skabe et nyt erhverv for det stigende befolkningstal. Fåreavlsstationen fik til opgave at finde muligheder i Sydgrønland for dette nye erhverv og sprede kendskabet til det. Ved stationen kunne unge interesserede ansættes som lær-

linge, og efter udstået læretid blev de hjulpet igang ved, at stationen udlånte får, der kunne tilbagebetales over en længere årrække med samme antal. For få år siden er denne ordning ophørt, og nu låner nye fåreavlere midler til køb af besætning m. v. fra Erhvervsstøtten på linie med de øvrige erhververe.

I de første mange år var der rigeligt med naturgræs for det begrænsede fårehold, idet urter, pilekrat, lav og lyng var – og er – et fortrinligt supplement til græs, men vanskelighederne ligger i at klare overvintringen i de vintre, hvor de klimatiske forhold er ugunstige for fårene – store snemængder eller skif-

Får og lam samles. Igaliko.

Fot.: Hans Berg (1970).

tende temperatur, der skaber hindring for fårenes adgang til de lave grønlandske plantevækster. Man blev hurtig klar over, at det var nødvendigt med hø som vinterfoder, og man har da også gennem årene fået kultiveret jord, hvor der kan dyrkes vinterfoder. Denne opdyrkning er imidlertid ikke fulgt med udviklingen i bestanden, der f. eks. i 1966 var nået op på ca. 48.000 dyr. Vejrlig og snefald skifter meget fra år til år, og erhvervet har da også med vekslende mellemrum været ude for såkaldte katastrofevintre, hvor man har mistet op til halvdelen af besætningerne.

Der er ca. 150 familier, der lever af fåreavl i Nanortalik, Narssaq og Julianehåb distrikter med hovedvægten på sidstnævnte. Normalt er besætningerne

fordelt således, at ca. halvdelen har under 50 får, ca. 20 % har mellem 50 og 200 får og igen ca. 20 % mellem 200 og 600 får og ca. 10 % over 600 får. Man regner med, at bestanden idag er på ca. 35.000 dyr.

Under Erhvervsstøtten er ansat en landbrugskonsulent og en regnskabskonsulent, der skal råde og vejlede fåreavlerne. Man har imidlertid endnu ikke fået opbygget et regnskabssystem, der kan give et klart billede af erhvervets økonomi.

Med udgangen af 1971 blev statens fåreavlsstation overdraget til De samvirkende Fåreholderforeninger.

Som tidligere nævnt blev der i 1952 etableret en fabrik i Narssaq, hvor lam og får hvert år i september og oktober

måned slagtes under dyrlægekontrol. Antallet af slagtninger svinger i forhold til besætningernes størrelse, og man var i 1966 oppe på at slagte det hidtil største antal, nemlig ca. 24.000 dyr. Efter en katastrofevinter i 1966/67 faldt antallet af slagtedyrtil til det halve, og der er de senere år slagtet omkring 12.000 dyr i slagteperioden.

Foranstående er selvfølgelig ikke dækkende for situationen omkring de grønlandske erhverv, men det kan måske vise, at der på forskellige områder fra dansk/grønlandsk side er gjort en

indsats til forbedring af økonomien, og at omstændighederne såvel hvad angår råvarer som økonomien ikke altid har arbejdet i den retning, som man har ønsket og planlagt, er en anden sag.

Til belysning af hele problematikken har man nok behov for orientering om de undersøgelser om klimatiske svingninger, som andre har arbejdet med.

Dette er kun en dokumentation af, hvor vi står idag og den indsats, der er ydet indtil 1974 for at skabe grundlag for beskæftigelse og indtægt for en væsentlig del af den grønlandske befolkning.

Læserne ————— *og* ————— *Redaktionen*

Det er med beklagelse, at redaktionen atter i år må konstatere, at tidsskriftet ikke har kunnet nå frem til læserne så tidligt, som vi kunne ønske. Årsagerne hertil har været mange, men først og fremmest skyldes det manglende, egnede artikler, hvorfor læserne hermed opfordres til at indsende, også gerne mindre indlæg, hvis man har noget på hjerte, som kunne passe indenfor tidsskriftets rammer.

Fra læsere, som bor i Grønland, har man savnet en orientering om de nyeste bogudgivelser vedrørende Grønland. For at råde bod herpå, har redaktionen indledt et samarbejde med eskimolog Åse Reymann, Det kongelige Bibliotek, der har lovet at samle de kommende nyudgivelser. Disse vil således blive omtalt i løbet af året, uden at vi dog tør love, at det bliver i form af egentlige anmeldelser.